

Η σημασία των Παλαιοδιαθηκικών αναφορών στην ακολουθία του μυστηρίου του γάμου (Αρχιμανδρίτης Παύλος Αλεξάς, Ιεροκήρυξ Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς)

/ Πεμπτούσια

Η αναφορά στη σημασία των Παλαιοδιαθηκικών στοιχείων στην ακολουθία του γάμου, γράφτηκε με σκοπό την ανάδειξη της σημασίας των Παλαιοδιαθηκικών χωρίων που διανθίζουν την ακολουθία του Γάμου, και την τεκμηρίωση του λόγου υπάρξής των σ' αυτήν, παρέχοντας βασικές αποδείξεις από τις Βιβλικές πηγές, που αναφέρονται στο γεγονός της συζυγίας, και στηρίζουν αυτόν τον λόγο. Η Παλαιά Διαθήκη είναι χώρος απροσπέλαστος σε ιστορικές αναφορές, ανθρωπιστικές κατευθύνσεις, ηθικές προεκτάσεις, με ερμηνευτικό και θεολογικό εύρος, και τη διέπουν ιστορικά, κοινωνικά, και θεολογικά χαρακτηριστικά, χωρίς αυτό να είναι άσχετο με το γεγονός, ότι όλα αυτά πρέπει να κατανοηθούν κάτω από το

θεολογικό πρίσμα μιας χριστολογικής θεώρησης της ιστορίας της σωτηρίας, αλλά και του εκκλησιαστικού βιώματος, όπως αυτό εκφράζεται μέσα από τον θεόπνευστο λόγο της Καινής Διαθήκης και την πρακτική θεολογία της θείας λατρείας.

Πρέπει η ερμηνευτική προσέγγιση της Παλαιάς Διαθήκης για την ανάδειξη μιας ορθόδοξης θεολογικής, και ανθρωπολογικής σημασίας των Π/διαθηκικών στοιχείων της ακολουθίας του Γάμου, να είναι απόρρια της Πατερικής ερμηνευτικής, και να εξαίρει τη σημασία που έχει για τον χριστιανό αυτή σήμερα, ενταγμένη στο λειτουργικό κλίμα μιας ερμηνευτικά χριστοκεντρικής, εκκλησιολογικής, σωτηριολογικής και εσχατολογικής προσέγγισης της ακολουθίας του γάμου. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται να γίνει προσιτή η ερμηνευτική μετάβαση από τους συμβολισμούς, τις προτυπώσεις, τα ήθη και έθιμα του νόμου της Παλαιάς Διαθήκης, στο Καινοδιαθηκικό γεγονός της χάριτος της εν Χριστώ συζυγίας.

Στην Αγία Γραφή θεμελιώνεται τόσο η τελεσιουργία των ιερών μυστηρίων και εορτών της εκκλησίας, όσο και η τυπολογία τους. Τα αναγνώσματα, είτε της Παλαιάς, είτε της Καινής Διαθήκης, που σχετίζονται με κάθε μία από τις ιερές ακολουθίες, η τα μυστήρια, αποδεικνύουν αυτή τη θεμελίωση. Η σύνδεση αυτή διαφυλάσσει διαχρονικά την αρραγή σχέση της Αγίας Γραφής και της θείας λατρείας. Η τελευταία επικυρώνει την πρώτη, η δε πρώτη θεμελιώνει τη δεύτερη σύμφωνα με τη θεολογία της εκκλησίας. Όσα γεγονότα προτυπώνονται στην

παλαιά διαθήκη και εκπληρώνονται στην Καινή, συνδέονται με τη λατρεία. Η θεολογία της εκκλησίας εντός του χώρου της λατρείας, έχει ερμηνεύσει χριστολογικά και κηρύξει χριστοκεντρικά τις αναφερόμενες στα Βιβλικά κείμενα προοράσεις, προκηρύξεις, και προτυπώσεις του μυστηρίου της θείας οικονομίας.

Στη δημιουργία του ανθρώπου ο Θεός δεν θέλει τον άνθρωπο μόνο του, ακοινώνητο, αλλά εικόνα της ενδοτριαδικής Του φύσεως, κοινωνία προσώπων. Μετά τη δημιουργία της Εύας, ο άνθρωπος-Αδάμ πλέον, αναγνωρίζεται ως πρόσωπο από αυτήν, συνομιλεί και συναναστρέφεται μαζί της. Η συζυγία του Αδάμ και της Εύας στην ακολουθία του γάμου φανερώνει, εκτός από τη δημιουργική δύναμη του Θεού, την κοινωνική πλευρά της, ώστε το πρόσωπο του Αδάμ να έχει αντίκρισμα, γιατί ένα πρόσωπο δημιουργείται με σκοπό τη μεταξύ άλλων προσώπων «επι-κοινωνία», ει δ' άλλως δεν έχει νόημα η ύπαρξη ενός μόνο προσώπου.

Οι γνωστές σε όλους μας διηγήσεις της δημιουργίας του ανθρώπου θεμελιώνουν τον θεσμό του γάμου, όπου η θεϊκή πρόθεση εκφράζεται ως εξής: «Και είπε Κύριος ο Θεός· ου καλόν είναι τον άνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθόν κατ' αὐτόν» (Γεν. 2,18), «και ωκοδόμησεν ο Θεός την πλευράν, ην ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Αδάμ, εἰς γυναῖκα και ἤγαγεν αὐτήν πρὸς τὸν Αδάμ» (Γεν. 2,21). Εδώ έχουμε άμεση αναφορά στο ότι η γυναίκα δημιουργήθηκε από τον άνδρα, έμμεση διατύπωση ότι ο άνδρας είναι κεφαλή της γυναίκας που πρέπει να αγαπά, και η γυναίκα που πρέπει να υποτάσσεται στην αγάπη του ανδρός της. Για εκείνον λοιπόν την έπλασε ο Θεός, και καλούνται αμφοτέροι σε ενότητα, στα πλαίσια της αμοιβαίας αγάπης, ενώ η γονιμότητα θα ακολουθήσει ως αποτέλεσμα της μόνιμης θεϊκής ευλογίας, «Αδάμ δε ἔγνω Εὐάν την γυναῖκα αὐτοῦ, και συλλαβούσα ἔτεκε τὸν Κάϊν και εἶπεν· ἐκτησάμην ἄνθρωπον δια τοῦ Θεοῦ.» (4,25 κ.εξ.), ως εκ τούτου ο εγωϊστικός ισχυρισμός σ' ένα ζευγάρι η σε μία γυναίκα, ότι τα σώματά τους τους ανήκουν, δεν έχει Βιβλική βάση, ο λόγος του Θεού στην Αγία Γραφή είναι απόλυτος και καθοριστικός. Αυτό άλλωστε προκύπτει και από την ιστορία της δημιουργίας του ανθρώπου. Μη ξεχνάμε ότι από τον άνδρα πλάστηκε η γυναίκα. Είπε ο Αδάμ, όταν είδε την Εύα: «Τούτο νυν οστούν εκ των οστών μου και σαρξ εκ της σαρκός μου» (Γεν 2,23). Το άρρεν δηλαδή συζεύχθηκε τη σάρκα του, δηλαδή έσμιξε με το τμήμα του σώματός του που απέσπασε ο Θεός για να δημιουργήσει το θήλυ. Έτσι, σκοπός του γάμου στην Παλαιά Διαθήκη είναι η διάδοση του γένους, αλλά και η αμοιβαία βοήθεια των συζύγων, κυρίως της γυναίκας προς τον άνδρα. Επομένως ο άνδρας καλείται να ξαναβρεί την απολεσθείσα βιολογική του πληρότητα και ολοκλήρωση για να καταλήξει στην ενότητα, υπολείπεται όμως της Καινής Διαθήκης, όπου το κάλεσμα για ενότητα και ολοκλήρωση γίνεται, όχι απλώς μέσω συναισθηματικής η ρομαντικής διαδικασίας, αλλά θυσιαστικής και μαρτυρικής πορείας. Άλλωστε, ο

σκοπός του γάμου δεν είναι η παιδοποιία, αλλά καρπός του, γιατί τότε θα έπρεπε ο γάμος να διαλύεται για λόγους στειρότητας, η αν σκοπός του γάμου ήταν μόνο η αλληλοβοήθεια, τότε και η απλή φιλία, η οποιαδήποτε συμφέρουσα σχέση μπορούσε να τον αναπληρώσει.

Η γυναίκα ως η δεύτερη αρχή, σύμφωνα πάντα με τη Παλαιά Διαθήκη, δεν μπορεί να διεκδικεί ισοτιμία με τον άνδρα, γιατί ευρίσκεται κάτω από την κεφαλή, ουσιαστικά και μεταφορικά, εξ άλλου η Εύα πρώτη απατήθηκε από τον διάβολο και παρέσυρε στην πτώση τον Αδάμ. Αλλ' όμως τη βλέπουμε στις διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, να αναρριχάται σε αξιώματα, να συμβάλει αποτελεσματικά σε επίλυση σημαντικών υποθέσεων, να καταξιώνεται σαν πρόσωπο και φύλο. Αυτή η διαίρεση σε δύο φύλα προνοείται από τον Θεό, και είναι εξίσου σημαντική με τη δημιουργία του κατ' εικόνα, «...και εποίησεν ο Θεός τον άνθρωπον, κατ' εικόνα Θεού εποίησεν αυτόν, άρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς» (Γεν. 1,27). ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο της Γενέσεως συναντάμε την εξήγηση: «ου καλόν είναι τον άνθρωπον μόνον· » (Γεν. 2:18), δηλαδή, η συνύπαρξη του άνδρα και της γυναίκας είναι αναφαίρετη ιδιότητα της έννοιας του ανθρώπου, που σημαίνει ότι δεν περιορίζεται μόνο στην αναπαραγωγή.

Πολύ συχνά η σχέση του Θεού και του Ισραήλ στην Παλαιά Διαθήκη απεικονίζεται ως ένας γάμος, ενώ η λατρεία των ειδώλων ισοδυναμεί με μοιχεία και τιμωρείται. Κατά συνέπεια, το αμάρτημα της μοιχείας δεν συνίσταται στο γεγονός της σχέσεως δύο ανθρώπων μεταξύ τους, αλλ' ότι σπάζουν τα δεσμά της πίστης που ενώνουν τη συζυγία. Αντιθέτως το Άσμα Ασμάτων υμνεί την ολοκληρωτική αγάπη, στην οποία η πίστη του ενός στον άλλο, και η ψυχική ένωση συνδυάζονται με τη φυσική εγγύτητα των αγαπώντων, που θεωρήθηκε ταυτόσημη αξία με τον γάμο.

Η ακολουθία του γάμου, ως μυστηριακό γεγονός, αναφέρεται στη μεταπτωτική κατάσταση της διαίρεσης, του διχασμού, της εγωϊστικής συμπεριφοράς, και στο πως αυτή θεραπεύεται δια του μυστηρίου που λειτουργεί ως αγωγός της θείας χάρητος, και συμφιλιώνει τα αποκεκομμένα με ένα νέο τρόπο, όπως ο Θεός γνωρίζει και οδηγεί αυτά σε ενότητα. Ο Θεός παρουσιάζεται ως ο ενωπιός εκείνος παράγοντας, ο οποίος κινούμενος από αγάπη έρχεται να συζεύξει τα διεστώτα. Η δημιουργία του πρώτου ζεύγους ξεκινάει με αυτή την προϋπόθεση, της συζυγίας, ο Θεός δημιουργεί από τον άνδρα τη γυναίκα και την οδηγεί πάλι σ' αυτόν, ενώ και οι δύο ομού έλονται απ' Αυτόν. Η σχέση αυτή είναι η κατά Θεόν, ο Χριστός ως νυμφαγωγός οδηγεί τη γυναίκα προς τον άνδρα, και οι δύο καλούνται προς συνάντησή Του.

Όμως στην πορεία της ιστορίας το μεταπτωτικό καθεστώς φέρνει στο προσκήνιο πολλούς και διαφόρους τρόπους «συνεύρεσης», η ακόμη και «συζυγίας» των δύο η και περισσοτέρων «φύλων», είναι το καθεστώς, όχι της κατά Χριστόν ενώσεως, αλλά της κατ' επιθυμίαν. Εδώ ακριβώς αξιολογείται η σημασία του κυρίαρχου γεγονότος στην ακλουθία του γάμου, που είναι το πέρασμα από το καθεστώς της επιθυμίας, στη δωρεά της χάριτος, το πέρασμα από την Παλαιά Διαθήκη στη Νέα, είναι το νερό που γίνεται κρασί, και στη συνέχεια προσφέρεται στον Προσφερομένο και Προσδεχόμενο και Μεταποιούμενο σε κοινωνία Αλήθειας και Ζωής.

Ο γάμος αποτελεί μέσον αλληλοσυμπληρώσεως, «επι-κοινωνίας», αγιασμού, βιολογικής, και πνευματικής τελειώσεως του ανθρώπου. Η σχέση της συζυγίας στην Παλαιά Διαθήκη βρίσκεται σε μία εξέλιξη προς την αλληλοπεριχώρηση του γάμου ως μυστηρίου της εκκλησίας, και τούτου ως προεικόνισμα της Βασιλείας του Θεού, ενώ η διαπροσωπική αμοιβαιότητα μεταξύ των συζευχθέντων, προσομοιάζει -τηρουμένων των αναλογιών- προς την υφιστάμενη μεταξύ των προσώπων της Αγίας Τριάδος θεία κοινωνία, δεδομένου ότι με τον γάμο εκφράζεται η ίδια αμοιβαιότητα σχέσεων, μιας διαπροσωπικής συνομιλίας. Η ανθρώπινη ολοκλήρωση που πραγματοποιείται με τον θεσμό γάμου στην Παλαιά Διαθήκη, λαμβάνει εσχατολογικές διαστάσεις «μυστηρίου» στην Καινή, που ξεπερνά και υπερβαίνει την ατομική προσωπικότητα.

Η ακολουθία του γάμου κατακλίζεται από πλήθος Π/διαθηκικών χωρίων και συμβολισμών, αλλά δεν μπορεί να ερμηνευθεί ορθά παρά μόνο υπό το φως της Καινής, αφού αυτή είναι που δίνει σωτηριολογικό νόημα στο περιεχόμενο της πρώτης, όσο και αν απέχει θεολογικά η χρονικά, η μεταξύ τους ηθική διδασκαλία, η η κοινωνική τους συμπεριφορά. Σ' αυτήν αναφέρονται πλήθος Π/διαθηκικών αναφορών που έχουν σημειολογική σχέση, άμεσα η έμεσα, με την έννοια του μυστηρίου του γάμου, ώστε να αναδειχθεί η σημασία που έχει το γεγονός της μετάβασης από τον παλαιό κόσμο στον νέο, από τον Νόμο στη Χάρη, από τη σκιά στην Αλήθεια, από τον Μωϋσή στον Χριστό, που χωρίς τον τελευταίο ο παλαιός νόμος δεν ερμηνεύεται, ενώ μαζί Του ο νέος κόσμος μεταμορφώνεται, όπως το ύδωρ σε κρασί στην Κανά, για να καθαγιασθεί, όπως ο οίνος στην Ευχαριστία!

Το πλήθος ιστορικών γεγονότων της Παλαιάς Διαθήκης που σχετίζονται με την τελετή του γάμου, ευνόησε την παρουσία Π/διαθηκικών στοιχείων στην ομώνυμη ακολουθία, όπου κοσμεύεται με αυτές τις βιβλικές αναφορές προβάλλοντας γεγονότα και πρόσωπα τα οποία έδρασαν, στις προσωπικές τους σχέσεις, μέσα η έξω από το γάμο με σκοπό την αναζήτηση της αγάπης, του έρωτα, της διαδοχής, σ' ένα περιβάλλον που χαρακτηρίστηκε «παιδαγωγός εις Χριστόν» (Γαλ. γ , 24), και υπ' αυτήν την έννοια η Παλαιά Διαθήκη οδηγεί το έθιμο, τον νόμο, τα εγκόσμια, στο μυστήριο, στη χάρη, στη Βασιλεία, υπερβαίνοντας τη Μωσαϊκή πραγματικότητα του παρελθόντος, αγιάζοντας μία νέα προσωπική σχέση σωτηρίας με κοινή αναφορά στο κατ' εξοχήν Πρόσωπο και Νυμφαγωγό και Σωτήρα του Σώματος.

Είναι εμφανής η διαφορά των δύο κόσμων, ο νομικός και ο χαρισματικός. Στην ακολουθία του γάμου εκτυλίσσεται όλο το ιστορικό φάσμα της πορείας του ανθρώπου προς επιβίωση, ισχύ και διαδοχή, αλλά παράλληλα και των παρεμβάσεων, αποκαλύψεων και των ενεργειών του Θεού. Ο Θεός μεταμορφώνει

τον παλαιό κόσμο, τον αγιάζει, γιατί η μεταπτωτική κατάσταση του προπτωτικού «καλά λίκν» πλέον δεν επαρκεί, όσο ο άρχων του κόσμου τούτου είναι ο Διάβολος, που τολμά να υποβάλλει τον Κύριο σε πειρασμούς. Το «γέγραπται γαρ...» του Κυρίου προς τον διάβολο, αποδεικνύει ότι δεν ακυρώνει ο Χριστός τον νόμο, αλλ' ότι τον ερμηνεύει ορθά, ώστε ο κόσμος να δεχθεί τη χάρη, το έλεος. Η εκκλησία δεν αρνείται τον κόσμο, αρνείται τον τρόπο, τη νοοτροπία, την «κοσμική» αντίληψη για τον κόσμο.

Ο θεσμός του γάμου στην Παλαιά Διαθήκη είναι η προτύπωσή του στην Καινή ως μυστήριο, και τούτο εικόνα της Βασιλείας. Τα στοιχεία των Π/διαθηκικών αναφορών στον γάμο, είναι η προτύπωση του μυστηρίου, στην Καινή Διαθήκη, ως εσχατολογική πραγματικότητα, ενώ παράλληλα η Παλαιά Διαθήκη γίνεται για τη λατρεία της Εκκλησίας ανάγνωσμα, και για το μυστήριο του Γάμου «ακολουθία».

Ο γάμος όπως εμφανίζεται στην Παλαιά Διαθήκη, είναι εγκόσμιο γεγονός, κοινωνικό, βασισμένο στην απλή συμφωνία αμοιτέρων των πλευρών και στην ανταλλαγή δώρων. Για την εκκλησία σήμερα μία τέτοια η παρόμοια συμπεριφορά είναι οπισθοδρομική, όπως η περίπτωση του πολιτικού γάμου, που τον χαρακτηρίζουν εσωτερικά και εξωτερικά Π/διαθηκικά στοιχεία, εν αντιθέσει με την υπέρβαση που κάνει ο χριστιανικός γάμος, που ξεφεύγει από τα κοσμικά μεγέθη και εισέρχεται στο χώρο του αγιασμού, της χάριτος, εδώ ο γάμος έχει απομακρυνθεί από τον νόμο και γίνεται «αρραβώνας», προτύπωση της μελούσης ζωής, μιμούμενος την του ύδατος κίνηση σε κρασί, και αυτό μεταποιούμενο σε αίμα και κάλεσμα στη γαμήλια Τράπεζα της θείας Ευχαριστίας, σε κοινωνία προσώπων.

Από τη στιγμή που ο γάμος εντάχθηκε στη θεία λειτουργία, συμμετέχει έκτοτε στο μυστικό Δείπνο του Κυρίου και της Βασιλείας Του. Πρόκειται για την κατ' εξοχήν διαπροσωπική σχέση, μιας «συνομιλίας» αγάπης, αφοσίωσης και αλληλοπεριχώρησης προσώπων. Με αυτούς τους όρους το μυστήριο του Γάμου είναι «μέγα», όπως ο Απόστολος Παύλος αναφέρει στην προς Εφεσίους επιστολή του, γιατί είναι η προτύπωση-εικόνα της Βασιλείας του Θεού. Τα μυστήρια της εκκλησίας είναι προαπαιτούμενα της σωτηρίας, και όλα «υπηρετούν» την εσχατολογική διάσταση του μυστηρίου του Γάμου, είναι η προετοιμασία του μυστικού γάμου στον οποίο προσκληθήκαμε.

Η χριστιανική λατρεία διαμορφώθηκε βασικά με τις αντίστοιχες, σε κάθε ακολουθία, αναφορές της Παλαιάς Διαθήκης, φυσικά και στη θεία λειτουργία, επομένως και στα μυστήρια, που ήταν, η είναι ενωμένα μ' αυτήν. Εδώ το παρελθόν καθίσταται παρόν, που ατενίζει το μέλλον, ενώ τίποτα δεν έχει ως σκοπό το τώρα. Ο χριστιανός ζει με την ελπίδα της ημέρας κατά την οποία θα φανερωθεί πλήρως η δόξα του Θεού. Η παλαιοδιαθηκική λατρεία απετέλεσε τύπο της λατρείας της εκκλησίας, που σ' αυτήν τώρα είναι εικόνα της μελλοντικής, λατρείας-

πραγματικότητας του Θεού από όλη την κτίση, αφού τίποτε δεν πάει χαμένο από τη δημιουργία Του.

Η ακολουθία του γάμου υπό τη σημερινή λειτουργική της αξία, αν και είναι Καινοδιαθηκικό γεγονός, βρίθκει Παλαιοδιαθηκικών αναφορών. Το ευαγγελικό ανάγνωσμα αναφέρεται στον εν Κανά γάμο, πλην όμως δεν πρόκειται απλώς για μία εβραϊκή τελετή, αλλά για ένα μοναδικό «μεταβατικό» γεγονός, όπου η παρουσία του Κυρίου και το θαύμα της μεταβολής του ύδατος σε κρασί, οδηγεί σε μια νέα πραγματικότητα ανακαίνησης «ιδού γαρ καινά ποιῶ τα πάντα» (Απ. 21,5).

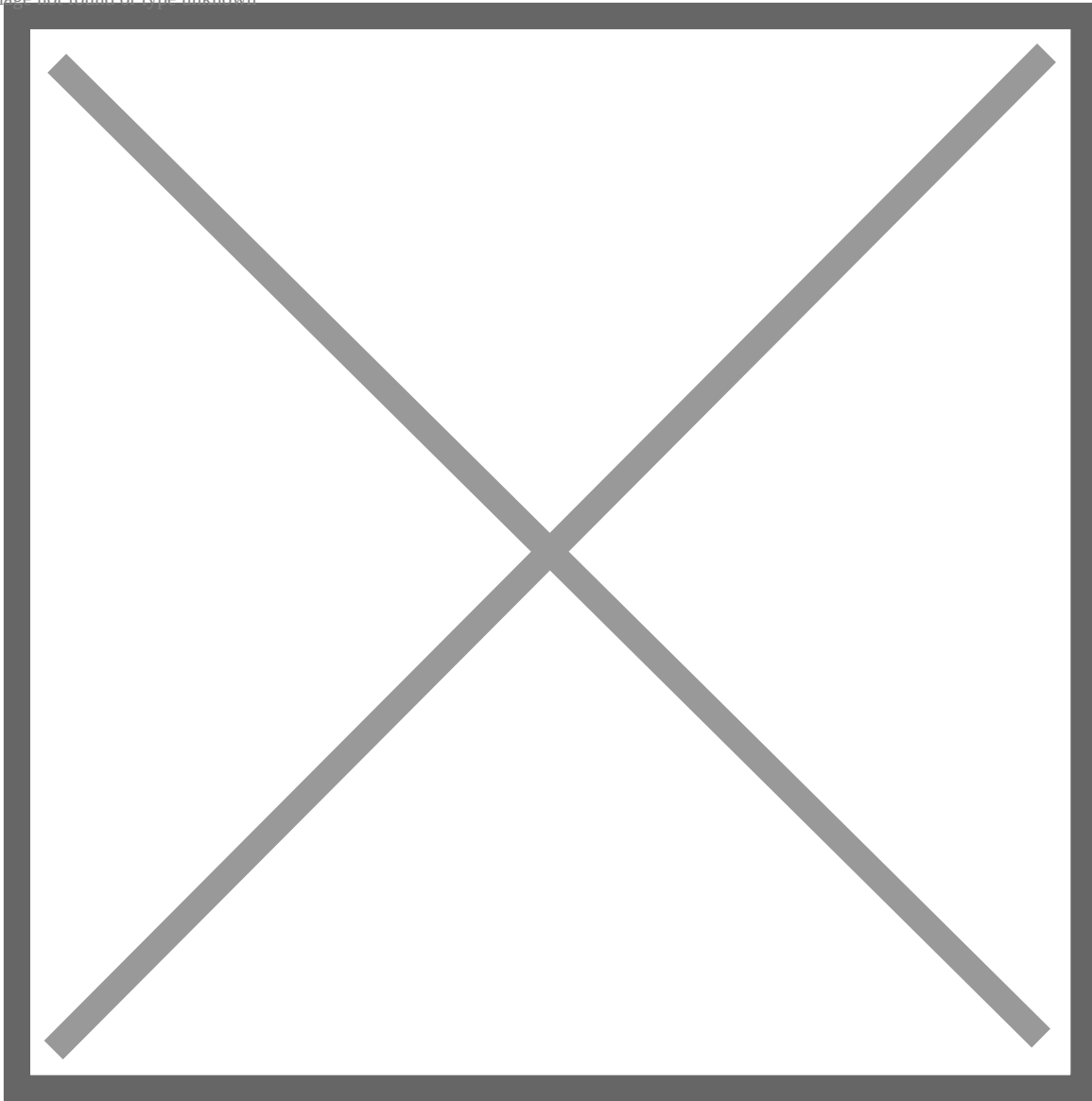
Εξαιρετική σημασία για την εκκλησία και ιδιαίτερη αναφορά στο μυστήριο του γάμου, ως ευαγγελικό ανάγνωσμα, έχει ο γάμος της Κανά, ο οποίος αν και αναφέρεται στην Καινή Διαθήκη, είναι Π/διαθηκικό γεγονός, όπου ο παλιός θεσμός βρίσκεται σε πορεία προς το μυστήριο. Στην Κανά σημειώνεται κάτι νέο, το πρώτο θαύμα, που προμηνύει την αποστολή και τη θυσία του Κυρίου στον κόσμο, μία πρόοδος από τα ήδη παρόντα προς τα επικείμενα, τα επερχόμενα, και ενώ θα μπορούσε να γίνει νέα δημιουργία του οίνου εκ του μηδενός, όπως ο παλλαπλασιασμός των άρτων, αυτό δεν συμβαίνει, γιατί θα σήμαινε την απαξίωση-ακύρωση του υφιστάμενου Π/διαθηκικού θεσμού στην πορεία του προς την τελειότητα, προς το πραγματικό του είναι. Ο γάμος στην Κανά είναι το «ύδωρ» – θα λέγαμε – της Παλαιάς Διαθήκης, του Μωαϊκού νόμου, «Δύνασαι δε νοήσαι οίνον μεν τον ευαγγελικόν λόγον, ύδωρ δε πάντα τα προ του Ευαγγελίου» (ΡC 123,1193C). Το ύδωρ μεταποιείται σε κρασί στην Καινή Διαθήκη «τη του Κυρίου παρουσία», του αναδειξαντα «τίμιον τον γάμον», τον οποίο προαγίασε, εν όψει της σταυρικής Του θυσίας, όπου τον θεσμό διαδέχεται το μυστήριο. Έχουμε δηλαδή υπέρβαση των δεδομένων, μεταποιείται το παλαιό, το ήδη υπάρχον, ενώ το μεταποιημένο ύδωρ γίνεται προτύπωση του ζωηφόρου αίματος του Κυρίου, της Καινής Διαθήκης, της Εκκλησίας, της Ευχαριστίας, του Γάμου της Βασιλείας.

Στο χριστιανικό γάμο η ζωή του ανθρώπου αποκτά νέο περιεχόμενο, τοποθετείται σ' ένα Κ/διαθηκικό πλαίσιο, η πορεία του από το κατ' εικόνα της Παλαιάς Διαθήκης, μέσα στο γάμο, οδηγείται στο καθ' ομοίωση της Καινής, είναι μία εξέλιξη προς συνάντηση του αληθινού Νυμφίου, εντός της αιωνίου Παστάδος.

Η Αγία γραφή επέδρασε και διαμόρφωσε τη θεία λατρεία, η οποία έθεσε σε κεντρική θέση την Αγία Γραφή, γιατί και η αγία Γραφή και η θεία λατρεία είναι αλληλεξαρτώμενες και αλληλοπεριχωρούμενες, ως σωτηριολογικό γεγονός. Η μεταξύ τους σχέση είναι αδιάσπαστη και αδιατάρακτη. Δεν είναι δυνατόν να αποχωρισθούν και να απομονωθούν διατηρώντας την αλήθεια. Η λατρεία του Θεού δεν νοείται χωρίς τον λόγο του Θεού. Η Αγία Γραφή εκφράζεται στη λατρεία, εκεί

η τελευταία στηρίζει και επισφραγίζει την αυθεντία της πρώτης. Στη σύναξη ο λόγος του Θεού επικαιροποιείται. Με την ανάμνηση του Λόγου, και μέσα σ' αυτή την ανάμνηση τελεσιουργείται η συνάντηση του παρελθόντος με τα μέλλοντα στο παρόν. Ο λόγος του Θεού που περιέχεται-αποκαλύπτεται στις θεόπνευστες Γραφές παραμένει το θεμέλιο όλης της θείας λατρείας της ορθόδοξου εκκλησίας, αφού ο Λόγος δεν έγινε «Βιβλίο», αλλά «σαρξ εγένετο και εσκήνωσεν εν ημίν» (Ιω. 1,14).

Image not found or type unknown

Για το κατεξοχήν αυτό κοινωνικό θέμα, το οποίο πέρα από τον μυστηριακό μέρος του, που απέκτησε εντός της εκκλησίας, χαρακτηρίζει τη διάθεση ενός χριστιανού ζεύγους να συμπορευθεί στη ζωή, στα προβλήματα, στη χαρά, στον αγιασμό, και καθοδηγείται βάσει της χριστιανικής ηθικής στην πορεία αυτή, όπως η ίδια η εκκλησία ερμηνεύει τα γεγονότα, τους διαλόγους και τις σχέσεις των προσώπων της Παλαιάς Διαθήκης, που πρωταγωνιστούν στην ακολουθία του γάμου.

Το μυστήριο του γάμου όντως είναι «μέγα», όπως ο Απόστολος Παύλος λέει στην προς Εφεσίους επιστολή του, γιατί είναι η προτύπωση της Βασιλείας του Θεού. Όλα τα μυστήρια της εκκλησίας είναι προαπαιτούμενα της σωτηρίας των πιστών, αλλά πάνω απ' όλα αυτά είναι το μυστήριο του «Γάμου», το μέγα μυστήριο, κατά την εσχατολογική του διάσταση, είναι ο σκοπός για τον οποίο όλα τα άλλα τελούνται, είναι οι Γάμοι στους οποίους μας καλεί ο Κύριος, είναι η Τράπεζα του Δείπνου της Βασιλείας, είναι η νυφική Παστάδα, είναι οι Γάμοι του Αρνίου και της Νύμφης, της θείας και της ανθρώπινης φύσης.

Ανωτέρω έγινε προσπάθεια να γίνει όσον το δυνατόν κατανοητή η σημασία της παρουσίας των Π/διαθηκικών στοιχείων, και της ιστορικοθεολογικής εξελίξεως ενός κοινωνικού εθίμου, από την προτύπωση στην εικόνα των εσχάτων, που η εκκλησία παραλαμβάνει, μεταμορφώνει, καθαγιάζει και εξυψώνει σε μυστήριο και μάλιστα «μέγα». Το συνάπτει ακόμη, με το μυστήριο της Ευχαριστίας, ως συναφές θεολογικό-σωτηριολογικό μέγεθος, το οποίο χαρακτηρίζει η συνεύρεση, η χαρά, ο χορός, η μουσική, η Τράπεζα, η Παστάδα, η Βασιλεία, ο Νυμφώνας, η σχέση, η ένωση, η θέωση, η υποταγή στην αγάπη.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγουρίδη, Σ. Γρατσέα, Γ. κ.α. Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας, (Αθήνα: Βιβλικό Κέντρο «Άρτος Ζωής», 1980). Ακολουθία του Γάμου (Αθήνα: έκδοση ΙΑ Άποστολική Διακονία, 1992). Alexander, D. & P. Το εκπληκτικό Εγχειρίδιο της Βίβλου (Αθήνα: ΠΕΡΓΑΜΟΣ, 1993). Γιαννακοπούλου, Ι. Η Παλαιά Διαθήκη (Θεσσαλονίκη: Βασ. Ρηγόπουλος, 1969). Οικονομίδης, Δ. Θρησκευτική και Ηθική εγκυκλοπαιδεία, «Γάμος», Τομ. 4 (Αθήνα: Έκδοσις Αθ. Μαρτίνοσ1964) 194-230. Κολιτσάρα, Ι. Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Ο (Αθήνα: Αδελφότητα Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», 1982). Φίλια, Γ. Η έννοια της όγδοης ημέρας (Αθήνα: Γρηγόρης, 2015). Φίλια, Γ. Λειτουργική τόμοι Α & Β (Αθήνα: Γρηγόρης, 2016). Φίλια, Γ. Παράδοση και εξέλιξη (Αθήνα: Γρηγόρης, 2014). Φίλια, Γ. «Η Λειτουργική Αγωγή του Γάμου και των λοιπών Ιερών Ακολουθιών», Πρακτικά ΙΑ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων (Βόλος 17-21 Οκτωβρίου 2009), Κλάδος εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (Αθήνα 2010) 119-134. Σκαλτσής, Π. Γάμος και θεία λειτουργία, Συμβολή στην ιστορία και θεολογία της λατρείας. (Θεσσαλονίκη: Πουρνάρας 1998). Φουντούλη, Ι. Τελετουργικά Θέματα (Αθήνα: έκδοση Α Άποστολική Διακονία 2002). Φουντούλη, Ι. Τελετουργικά Θέματα τόμος Β (Αθήνα: έκδοση Α Άποστολική Διακονία, 2006). Φουντούλη, Ι. Τελετουργικά Θέματα τόμος Γ (Αθήνα: έκδοση Α Άποστολική

Διακονία, 2007). Ταμείον της Αγίας Γραφής-Παλαιά Διαθήκη (Αθήνα: «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ», 1977). Τρεμπέλα, Π. Υπομνήματα στην Παλαιά Διαθήκη (Αθήνα: Αδελφότητος Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», 1965 & 1978).